

СТАНОВИЩЕ

за докторската дисертация на тема „Драматургично развитие и специфика на орнаментиката в обработките на автентичен песенен фолклор за фолклорни хорови формации“ на докторант Марек Желев Дяков за присъждане на образователната и научна степен „доктор“, СУ „Св. Климент Охридски“, Факултет по науки за образованието и изкуствата, катедра „Музика и мултимедийни технологии“

Професионално направление 1.3. Методика на обучението по..., Докторска програма „Методика на обучението по музика“

Научен ръководител: проф. д-р Адриан Георгиев

Автор на становището: доц. д-р Боряна Мангова, преподавател в катедра „Музика и мултимедийни технологии“ на ФНОИ, СУ „Св. Климент Охридски“

1. Актуалност на избраната тема. Обработките на автентичен песенен фолклор за фолклорни и в частност хорови формации са област, която от десетилетия привлича вниманието на българските композитори и изпълнители с оглед значимото присъствие на това изкуство в българския национален културен живот. Деликатността на тази дейност, изискваща вещина и усет в подхода към автентичния фолклорен образец, както и разширяването на творческата визия за жанра „обработка за народен хор“ посредством навлизането на съвременни композиционни техники и средства в него, са причина избраната от докторанта тема да не губи актуалност в десетилетията от неговото създаване до днес, а да се яви като необходим теоретичен анализ-равносметка на пътя, извървян дотук и като насока за бъдещото му развитие – осъзнато, детайлизирано и обосновано в по-висока степен. Същевременно наблюденията и изводите на дисертацията целят да фокусират вниманието на композитори, диригенти, изследователи, хористи към конкретен аспект от тяхната практическа или изследователска работа, а именно ролята на орнаментиката за развитието на драматургичното изграждане в една обработка.

2. Структура и съдържание. Дисертационният труд се състои от увод, четири глави, заключение и библиография. Представеният текст е в обем от **181** страници, включително библиография и две нотни приложения. Като обем, структура, научна методология и изводи той покрива изискванията за докторска дисертация.

Библиографията съдържа **143** заглавия, от които **137** на кирилица и **6** на латиница, но границата между книжни и интернет източници не е достатъчно ясна.

Първа глава е посветена на основна за темата терминология: понятието „обработка“ и близките му, но не равнозначни понятия „оркестрация“, „аранжмент“, „авторска композиция“. Набелязани са критериите, които ги разграничават. Изложена е типологията на жанра „обработка за народен хор“ според изтъкнати български фолклористи – композитори, диригенти, музиколози, според руското музикознание. В тази глава са набелязани и корените на жанра „обработка за народен хор“ в хоровото песенно творчество на първите български композитори и практиката на хоровото дело у нас до средата на миналия век. Задъбочено е проследена историята на народното хорово и ансамблово изпълнителство през втората половина на века – създаването на композиции специално за народен хор, обособяването на специализирани музикално-фолклорни формации, някои от които с професионален статут. Задълбочено и систематизирано са проследени теоретичните изследвания, свързани с жанра „обработка за народен хор“.

Във втора глава се търсят дефиниции на понятието „музикална драматургия“ и неговите параметри, след което се разглежда обстойно ролята на различните музикално-изразни средства и на музикалната форма за музикално-драматургичното изграждане в една обработка. След насочващите забележки от страна на катедра „Музика и мултимедийни технологии“ докторантът разшири своите наблюдения върху възгледите за същността на музикалната драматургия, но е желателно някои от цитирани публикации да бъдат анализирани по-прецизно.

В трета глава е проследен практическия постановъчен процес за реализиране на музикално-драматургичното развитие, заложено в нотния текст. Проследени са обичайните етапи в работата на всеки диригент с партитурата и на постановъчния процес, на контакта диригент – изпълнителска формация и др., а от с. 108 е изложен конкретният методически модел, който в качеството на композитор и диригент Марек Дяков предлага. Потърсена е връзка с учебния материал и дейностите от раздел „български фолклор“, включени в програмите на общообразователното обучение по музика.

Четвърта глава излага резултатите от анкетното изследване сред три професионално различаващи се експертни групи „по ключови въпроси, свързани с изследваните процеси“.

Представеният автореферат отговаря на изискванията към него, но отразява необходимостта от прецизиране в някои изводи, присъщи на дисертацията

3. Приноси:

– систематизирани са терминологичните и класификационни възгледи за понятието „обработка“ с цел разграничаване от близките нему понятия „хармонизация“ и „аранжмент“;

– понятието „музикална драматургия“, свързвано преди всичко с музикално-сценичното или инструменталното творчество от областта на т. нар. „класическа“ музика, както и показателите за музикално-драматургично изграждане, са пренесени в сферата на фолклорната обработка и съобразени със спецификата на музикалния фолклор;

– докторантът предлага собствен постановъчен модел, „базиран на драматургичното развитие на акапелните обработки“;

– събрана е съществена информация по темата на дисертацията относно терминологични, композиционно-технологични, художествено-естетически, исторически и социологически проблеми. Изведените от нея теоретични изводи, а също и предложеният от докторанта „постановъчен модел“, могат да послужат и на изследователите, и на създателите на практическия творчески и изпълнителски процес;

– приносните моменти, изложени от докторанта, също съответстват на реално извършените от него теоретични изследвания и тяхното апробиране в практиката.

Препоръки: Приведените характеристики на византийската/източноправославната певческа традиция са коректни и базирани върху публикации от авторитетни византолози, но паралелите между православната църковна и фолклорните певчески практики остават встрани от проблематиката на дисертационната тема. Веднъж въведени обаче, взаимовръзките между двете области би трябвало да бъдат по-добре обосновани, а изводите – по-прецизни и аргументирани. Напр. коя певческа практика визира твърдението, че „Един от основните извори на българската певческа традиция безусловно е православната църковна музика.“ (с.17)? Как да разбираме извода, че

„фолклорният мелос е пречупен през византийският формулен език“ (с. 19), особено като се вземат предвид приведените на с. 66 авторитетни позиции на Васил Стоин и Николай Кауфман по проблема? Историческият преглед за развитието на хоровото дело до средата на ХХ век би трябвало да се изведе докрай и да се обвърже по-конкретно с темата на дисертацията. Желателно е да се приведат някои факти за концертното присъствие на първите обработки и хармонизации. Относно творчеството на т. нар. Първо поколение, твърдението: „първите професионални български композитори, получили образованието си в чужбина и пренесли у нас професионалния опит и традициите на Европа“ (с. 20) отразява частично истината и е валидно в по-голяма степен за композиторите от т. нар. Второ поколение. Обработките на българския музикален фолклор в творчеството на Панчо Владигеров, Петко Стайнов, Димитър Ненов, Любомир Пипков и др., някои от които принадлежат на следващия музикално-исторически период, също би трябвало да бъдат отчетени.

Т.3.4. „Приложение на модела в училищното музикално образование“ би могло да бъде по-задълбочено развита с оглед избраното от докторанта професионално направление.

Въпреки изследователската стойност на анкетното проучване, за настоящата разработка е по-удачно неговите въпроси да се фокусират повече върху предложения конкретен иновативен модел, отколкото върху „ключови въпроси“ по общата проблематика. В гл. Четвърта, т. 2.1. и 2. 2. текстовете се дублират!

Въпроси: 1. С какво някои посочени източници като: Любомир Сагаев – „Книга за операта“, Артур Онегер – „Аз съм композитор“, Рене Лейбовиц – „Фантомите на операта“, Giuseppe Tartini – *Traité des agréments de la musique* подпомогнаха конкретната изследователска работа на докторанта?

2. Какви са взаимовръзките между на изведените като жанрове „обработка за народен хор“ и многократно използваната „песен за народен хор“, която се утвърждава в заключението на дисертацията, както и в автореферата към нея? Има ли втората от тях допирни точки с въведената също от докторанта категория „авторско произведение на фолклорна основа“ (с. 32), тъй като някои от представените композиционни идеи са съотнесими в по-голяма степен с авторското творчество?

Въпреки посочените пропуски и необходимостта от уточнения в случай на публикуване на дисертационния труд, текстът показва задълбоченото познаване на

автентичните музикално-фолклорни образци и базираните на тяхната специфика възможности за обработки/ авторско развитие, осъзнатата роля на богатата палитра от музикални изразни средства и аналитичния подход на докторанта към тях за драматургичното изграждане на една фолклорна обработка /авторска творба на фолклорна основа и нейната интерпретация. Това е моето основание да предложа на уважаемите членове на научното жури да присъдят образователната и научна степен „доктор“ на Марек Желев Дяков за неговата дисертация „Драматургично развитие и специфика на орнаментиката в обработките на автентичен песенен фолклор за фолклорни хорови формации“, професионално направление 1.3. Методика на обучението по..., Докторска програма „Методика на обучението по музика“.

София, 24. 04. 2023

Подпис: доц. д-р Боряна Мангова